

УДК 336.74:658

В. А. Сачок,

викладач кафедри фінансів, Вінницький інститут економіки ТНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МЕТОДИКИ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ

Розглянуто сутність ділової активності підприємства, її основні властивості та складові. Досліджено та структуровано методичку оцінки ділової активності підприємства, визначено її переваги та недоліки. На базі дослідження запропоновано загальний алгоритм оцінки рівня ділової активності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Essence of business activity of enterprise, its basic properties and constituents, is considered. It is explored and structured the method of estimation of business activity of enterprise, their advantages and failings are certain. On the base of research the general algorithm of estimation of level of business activity of industrial enterprise is offered in the modern terms of manage.

Ключові слова: ділова активність, конкурентоспроможність, підприємство, оцінка, критерій, показник, вагомість.

Key words: business activity, competitiveness, enterprise, evaluation, criterion, indicator, validity.

ВСТУП

В умовах сучасного ринку ділова активність підприємств виступає вирішальним фактором комерційного успіху. Причин низької ділової активності, в цілому, дуже багато, одна з головних — неякісний менеджмент. Проблеми, пов'язані із забезпеченням ділової активності як чинника ефективного функціонування ринкової економіки, потребують подальшого вивчення та розробки економічного механізму їх вирішення. У зв'язку з цим важливим моментом є визначення системи показників та методів оцінки ділової активності та конкурентоспроможності підприємства. Проведені теоретичні дослідження і вивчення практичного використання вимірювання ділової активності підприємства дозволили узагальнити систему показників її оцінки. Це зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень з цієї тематики висвітлено в роботах вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: В. Немцов, Л. Довгань, Р. Фатхутдинов, М. Денисенко, В. Шкардун, Н. Ковпак, М. Спіріна та інші [2; 4; 7].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є викладення критеріїв ділової активності та конкурентоспроможності підприємства, а також суті комплексної методики інтегральної оцінки їх рівня в сучасних умовах господарювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ділова активність — багатогранна і багаторівнева категорія, яка в ринкових умовах стає інтегральною

характеристикою господарюючого суб'єкта щодо його відповідності об'єктивним (зовнішнім відносно нього) економічним умовам.

Ділова активність підприємства може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображує ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів. Показникам ділової активності та конкурентоспроможності підприємства притаманні такі властивості, як порівняльність (показник виявляється за умов порівняння одного об'єкта з іншим) та динамічність (показник не може розглядатися як довгострокова характеристика незалежно від ефективності діяльності підприємства) [1].

Нині відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки ділової активності підприємства. Оцінимо рівень такої активності методом, який полягає у оцінці ефективності діяльності всіх підрозділів підприємства. В основі методу лежить оцінка критеріїв ділової активності та конкурентоспроможності (рис. 1).

Кожний критерій має власну вагомість (пито-

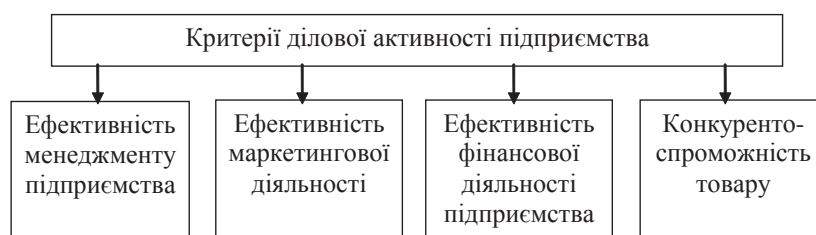

Рис. 1. Структура ділової активності підприємства

му вагу — A_j ($j=1,2,3,4$). В свою чергу, кожна складова (критерій) характеризується групою показників, які також характеризуються різними ступенями вагомості a_{ji} , розрахованими експертним шляхом.

Структура критеріїв та відповідних їм показників формується для кожного окремого підприємства з урахуванням: інформації щодо загального аналізу ринку, потреб та запитів споживачів; інформації про діяльність кола підприємств-конкурентів; переліку факторів, що впливають та визначають ділову активність даного підприємства на ринку, тощо.

Визначимо інтегральний (комплексно-комбінований) показник ділової активності промислового підприємства наступним чином:

$$DA_{\text{підприємства}} = \sum_{j=1}^N (A_j \times P_j) = \sum_{j=1}^N \left(A_j \times \left[\sum_{i=1}^{n_j} a_{ji} \times P_{ji} \right] \right) \quad (1)$$

або

$$DA_{\text{підприємства}} = \sum_{j=1}^N \left(A_j \times \left\{ \sum_{i=1}^{n_j} \left[a_{ji} \times \sum_{s=1}^{m_{ji}} (d_{jis} \times P_{jis}) \right] \right\} \right) \quad (2),$$

де N — число груп показників, що характеризують ділову активність підприємства;

A_j — параметр вагомості j -ї групи показників ділової активності підприємства;

P_j — чисельне значення J -ї групи показників ділової активності підприємства;

n_j — число показників ділової активності підприємства у j -й групі;

a_{ji} — коефіцієнт вагомості i -ї підгрупи показників J -ї групи ділової активності підприємства;

P_{ji} — чисельне значення i -ї підгрупи показників J -ї групи ділової активності підприємства;

d_{jis} — коефіцієнт вагомості s -го показника i -ї підгрупи показників J -ї групи ділової активності підприємства;

P_{jis} — числове значення s -го показника i -ї підгрупи показників J -ї групи ділової активності підприємства.

Доцільно, щоб при призначенні параметрів вагомості дотримувалися умови:

$\sum_{j=1}^N A_j = 1$ та $\sum_{i=1}^{n_j} a_{ji} = 1$ (в кожній i -й підгрупі показників J -ї групи)

та

$\sum_{s=1}^m d_{jis} = 1$ (в кожній s -й підгрупі показника i -ї підгрупи показників J -ї групи).

На основі геометричної інтерпретації визначити показник ділової активності підприємства можна таким чином:

$$DA_{\text{підприємства}} = \prod_{j=1}^N P_j^{A_j} \quad (3).$$

У табл. 1 розглянемо орієнтовані показники запропонованих вище критеріїв ділової активності

промислового підприємства та пропоновану вагомість (питому вагу) кожного показника.

Зрозуміло, що склад показників та їх вагомість для тих чи інших підприємств (наприклад харчової та машинобудівної промисловості) будуть різними.

Відмітимо, що групи показників того чи іншого критерію ділової активності можуть визначатися як у абсолютній, так і у відносній формах.

Визначити загальний показник кількісної оцінки ділової активності підприємства можливо на основі даних табл. 1, за формулами, наведеними вище. Інтегральний показник ділової активності підприємства буде мати вигляд:

$$DA_{\text{підприємства}} = 0,15 \times EB + 0,29 \times FO + 0,23 \times EZ + 0,33 \times KT \quad (4).$$

Недоліком такого підходу оцінки ділової активності є важкість отримання інформації за показниками кожної групи; також даний метод не враховує абсолютно всі можливі показники (наприклад, соціально-психологічні тощо) [6; 7].

Значення інтегрального показника ділової активності та конкурентоспроможності промислового підприємства можна порівнювати з величинами цього показника у підприємств-конкурентів.

Поряд з визначенням вище методом оцінки також існує метод визначення інтегрального показника ділової активності підприємства за результатами розрахунків, заснованих на доступній інформації про діяльність підприємства (без використання експертних оцінок). Цей показник характеризує потенціал ділової активності на ринку. Всі фактори, що впливають на таку активність, розділені на три групи: цілі підприємства; ресурси; фактори зовнішнього середовища. Всі коефіцієнти вагомості факторів при однакових стратегіях підприємств-конкурентів на ринку умовно можуть бути прийняті однаковими. При цьому інтегральна конкурентоспроможність підприємства отожднюється, як правило, з часткою продукції підприємства в сукупних продажах усіх порівнюваних підприємств чи приймається рівній темпу росту/зменшення частки підприємства в сукупних продажах.

Сфера застосування даного методу обмежена, тому що три групи факторів, що використовуються, не цілком враховують весь їхній реальний спектр; прийняття однакових за всіма факторами вагомостей не може бути коректним; складно визначити вагові коефіцієнти тощо.

Загальним недоліком визначених вище методів, на нашу думку, є те, що кожен з них дозволяє оцінити ділову активність в цілому на даний момент. Це багато в чому знецінює результати їхнього застосування для прийняття ефективного рішення в стратегічному плані. Результати оцінки повинні поширюватися на довгостроковий період (від моменту виходу на ринок і далі), забезпечуючи тим самим в остаточному підсумку одержання прибутку. Повинні також враховуватися динаміка і темпи змін на ринку, а це вимагає визначення ділової

активності на даний момент і прогнозований перспективний період, звідки випливає нова сутність ділової активності як категорії, що дозволяє керувати нею.

Вільним від багатьох виявлених недоліків може бути метод інтегральної оцінки ділової активності промислових підприємств, що має комплексно-комбінований характер. Такий метод поєднує у собі раціональне використання комбінованого, комплексного, диференціального й інших методів оцінки.

Виходячи з вищезазначеного, необхідно, крім викладеної вище кількісної оцінки ділової активності підприємства, провести й якісну оцінку (експертиза якісних показників критеріїв конкурентоспроможності).

Наприклад, ефективність менеджменту підприємства (один з критеріїв ділової активності) можна оцінити шляхом проведення експертизи його якісних показників: планомірна інноваційна діяльність; систематичний маркетинговий аналіз ринкового середовища фірми; участь у прийнятті рішень менеджерів всіх рівнів; формування позитивного іміджу підприємства; висока кваліфікація менеджерів та персоналу; високий рівень відповідальності за результати роботи; постійне вдосконалення системи мотивації та оплати праці; відкритість та доступність інформації для співробітників підприємства; досконалість механізму розподілу прав та обов'язків на підприємстві; інвестиційна привабливість підприємства; впровадження стандартів якості продукції тощо.

Звісно, на нашу думку, найбільш ефективна оцінка рівня ділової активності підприємства можлива при врахуванні більшості таких якісних показників за кожним з критеріїв.

ВИСНОВКИ

Ділова активність підприємства може формуватися як інтегральний показник сукупності критеріїв (кількісних та якісних) діяльності підприємства і є одним з вагомих показників стану підприємства як виробничої системи, який визначає перспективи його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань.

Підтримування або підвищення ділової активності може розглядатися як одна з функціональних стратегічних цілей підприємства. Зважаючи на це, виникає необхідність комплексно-комбінованої

Таблиця 1. Показники ділової активності підприємства та їх вагомість

Критерії та показники ділової активності підприємства (Р; р)	Вагомість показника (А; а)
1	2
1. Показники ефективності виробничої діяльності	0,15
Відносний показник витрат на одиницю продукції	0,2
Фондовіддача	0,1
Продуктивність праці	0,2
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,25
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,25
2. Фінансове положення організації (ФО)	0,29
Коефіцієнт покриття	0,15
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,15
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,13
Коефіцієнт незалежності (автономії)	0,13
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,18
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,13
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,13
3. Ефективність організації збуту та просування товару (ЕЗ)	0,23
Рентабельність продаж	0,3
Комерційна активність підприємства	0,4
Ефективність реклами та засобів стимулювання збуту	0,3
4. Конкурентоспроможність товару (КТ)	0,33
Екологічність	0,1
Органолептичні якості	0,1
Ефективність методів продажу	0,08
Ступінь інформування покупців	0,05

(експертиза кількісних та якісних показників) оцінки такої активності підприємств — критеріальний метод. В якості критеріїв використовуються показники ефективності загального потенціалу підприємства та показники конкурентоспроможності продукції. В даній статті була визначена математична модель такого методу та запропоновано на базі цієї моделі загальний алгоритм інтегральної оцінки рівня ділової активності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Література:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / Ансофф И. — СПб.: Питер, 1999. — 414 с.
  2. Денисенко М.П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі / М.П.Денисенко // Економіка та держава. — 2005. — № 8. — С. 36—39.
  3. Лифиц И.М. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг / Ли-фиц И.М. — М.: Юрайт, 2001. — 224 с.
  4. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент: навч. посібник / В.Д. Немцов, А.Є. Довгань. — К.: ТОВ "УВПК" "ЕКСОБ", 2001. — 560 с.
  5. Носенко Н.А., Понежда О.А. Методи оцінки і аналізу конкурентоспроможності продукції / Н.А. Носенко, О.А.Понежда // Акціонер. — 2001. — № 6/7. — С. 34—37.
  6. Портер М. Конкуренція / Портер М. — М.: Вільямс, 2005. — 608 с.
  7. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Фатхутдинов Р.А. — М.: ИНФРА, 2000. — 312 с.
- Стаття надійшла до редакції 20.04.2010 р.